

Festen – den politiska filmen återerövrar salongerna:
Shakespeare möter Bunuel i sen 90-tals kostym av Dogma-snitt:

Det är något ruttet i staten Danmark

AV SUSANNE MARKO

**Den politiska filmen är på ingång igen!
Vi ser detta år när vårt sekel går mot sitt slut,
ett antal etiska filmberättelser som visar oss
gripande individuella öden vilka samtidigt
växer ut till beskrivningar av det orättfärdiga
samhälle vi lever i.**

Detta nya politiska filmdrama använder sig mer än andra genrer av gamla myter och metaforer. Moderna filmdiktare gör precis som de gamla grekerna eller Shakespeare – knyter an till ett gemensamt referens- och kodsysteem. Upplevda och tolkade ur ett samtida perspektiv berättas de gamla historierna så att de blir till repliker i ett pågående samtal mellan levande och döda, mellan det förflutna, samtiden och framtiden. Det senaste och oerhört lyckade exemplet på vilken slagkraft de gamla myterna besitter när de återanvänds i modern skepnad är Thomas Vinterbergs *Festen*: En brännande aktuell politisk film som är en ny gren på den aldrig stam där både Shakespeare och Bunuel tidigare vuxit starka.

Vi möter huvudpersonen – Christian – gående på en landsväg. En pilgrim som färdas till fots med minsta möjliga bagage. En slags Kristens resa måhända. Mobiltelefonen ringer – vi får aldrig veta vem som är i andra ändan – kanske Godot...

Telefonsamtalen i *Festen* är vid två avgörande tillfällen mycket symboliska – här och när Christian drömmar om sin döda syster och äntligen – försonad – tar farväl av henne. I båda situationerna svävar Bunuels – och i förlängningen också Calderons andar – över filmduken.

Bunuel, som i *Borgarklassens diskreta charm* gång på gång väcker sina huvudroller med telefon- eller väckarklocksignaler när deras situation är som mest tillspetsad. På så sätt blir "verkligheten" som kinesiska askar i ett ändlöst drömtillstånd.

Och Calderon ler instämmande, han som 1635 skrev mästerverket "Livet en dröm". Men mer än något annat är Christian en Shakespearefigur på väg hem till ett avgörande möte med pappa Kungen. Han är den unge Hamlet som kallats hem till Danmark. Han kan också ses som ett av Kung Lears barn på väg till faderns fest – där det ska avgöras vem som ska ärva kungariket, vem som blir Härskarens arvtagare.

De andra kungabarnen är också på väg, var och en på sitt karaktäristiska sätt.

Brodern kommer åkande på landsvägen som en furie. Hans "hälsningsceremoni" är snarast misshandel. Han kastar ut sin egen familj för att bjuda Christian på skjuts. Och hans entré på borggården är som ett angreppskrig.

Systemen kommer också åkande i vild karriär – men insvept i cigarettimmor. Hon vill inget se, inget veta, aldrig stanna upp för eftertanke. För då skulle hon kanske inte kunna värja sig för den fasansfulla sanning hon anar döljer sig bakom systemens självmord i badkaret. Systemen, som likt en Ofelia valt vilan i vägornas famn, framför att leva vidare med sveket och blodskammen ständigt brännande på huden och i själen. På slottet tas Christian emot av fadern med den förstföddes suveränitet. Fadern erbjuder honom praktiskt taget sitt kungarike, bara prinsen vill flytta hem och bilda familj.

När Christian vägrar, upphöjs brodern till en möjlig tronpretendent. I stället för den upptuktelse som denne väntar sig av Kungen, får han erbjudande om att komma in i maktens värmestuga – han ska väljas in i Frimurarlogen...!

Så följer Kungens välkomsttal till gästerna – som taget ur Kung Claudius första monolog i Hamlet: – Fast minnet av vår käre broders död/är levande, och fast det anstår oss/ att sörja djupt...

Tyrannens och mördarens falska historieskrivning, åhörd med entusiasm av hela hovet utom den grubblande Hamlet.

Och så rullar det på i Shakespeares hjulspår, då och

då korsade av Bunuel.

Christians olika tal är t ex varianter på Hamlets offentliga anklagelse av Claudius för mordet på hans far. Hamlet gör det med hjälp av ett skådespel. Christian låter det bli som en lek med gröna och gula lappar.

Men det finns en avgörande skillnad på den politiska grundfabeln i dramer skapade före och efter franska revolutionen, nämligen folkets betydelse!

Hos Shakespeare griper således aldrig folket in som en aktiv kraft mot tyranniet och makten. Men hos den starkt samhällskritiske surrealisten Bunuel är det däremot folket som utgör det enda hoppet, endast när *de* går till motattack kan verkliga förändringar uppstå i samhället.

detta är uppenbarligen Vinterberg och Bunuel ense. För i *Festen*, denna oerhört skakande berättelse om en förljugen och förhärdad överklass som utan att darra på manschetten är beredd att bortse ifrån sin förtjusande värds grymma och systematiska brott, krävs folkets ingripande för att "trollet" ska spricka.

Och här gör Vinterberg precis som Bunuel i filmen *Mordängeln* från 1961, vars intrig Dogma-regissören nästan lånat rakt av.

Bunuel låter en slags magisk kraft, utgående från det uppässande folket vara den makt som tvingar kvar de korrupta, högtidsklädda gästerna i den luxuösa villan tills alla fasader och fernissor rämnar.

Vinterberg tilldelar ännu konkretare köks- och serveringspersonalen uppgiften att gripa in i dramat så att det fina sällskapet i salongerna inte kan fly från Christians iscensatta uppgörelse. Folket ställer sig än en gång handfast på rättens och det lidande barnets sida.

Festen är i metafor efter metafor arvtagare till Hamlet, Kung Lear och *Mordängeln* i sitt sätt att berätta fabeln om makten, föraktet för svaghet och

den fascistoida människan.

Fadern/Kungen som våldtar sina barn, modern/Drottning Gertrud som ser bort och låter honom hållas medan hon putsar på den skinande fasaden. Yngste sonen – bastarden, ormen ur drakägget (Edmund i Kung Lear) som kryper som en strykrädd hund för fadern – tills han inser att denne förlorat makten. Då misshandlar han honom brutalt och skickar iväg honom från "slottet" på morgonen efter alla avslöjanden.

I detta hus (läs "Danmark") förgiftas man av alla brott. Här står hovet alltid på maktens sida med sin tystnad. Och hovfolkets glittrande galakläder döljer inte de bruna uniformerna – glatt stämmer de in i yngste sonens rasistiska allsång.

Toastmastern med sitt tyska, adliga ursprung – en slags Laertes – håller in i det sista feststämningen hög. Han är van att dölja sanningar och upphöja brottslingar till vördnadsvärda faders- och modersfigurer.

Men det som skiljer *Festen* från sina föregångare är det desillusionerade slutet på fabeln – genomsyrat av millennieskiftets undergångsstämning. Christians kamp kommer inte att leda till en ny och bättre era. Det är ingen rättträdig Fortimbras som nu ska styra landet. Nej, det är yngste sonen! Han som misshandlar människor och kränker alla som han bedömer som underlägsna: hustrun och barnen, tjänstefolket i receptionen och köket, servitrisen som han haft ett förhållande till, "negern" som är systemens partner.

Nu höjer denna "goda människa" sin hycklande stämma och visar brottslingen på porten. Därmed är fältet fritt att överta makten. Utan tvekan kommer hans regim att överträffa faderns i grymhet.

Det är en Richard III vi ser i begrepp att äntra tronen. ★

Festen distribueras av Triangelfilm/Kedjan 040-12 55 47
Se även filmhandledning i detta nummer av Zoom.